

До разової Спеціалізованої вченої ради ДФ 70.895.071 Хмельницького університету управління та права імені Леоніда Юзькова із розгляду та захисту дисертації на здобуття ступеня доктора філософії

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з державного управління, доцента, професора кафедри управління факультету професійної освіти та лідерства Національної академії Державної прикордонної служби України

імені Богдана Хмельницького полковника **Вадима Олександровича ТОРІЧНОГО** на дисертаційну роботу **ГУМЕНЮКА Богдана Борисовича**

«Механізми державного регулювання у сфері інтегрованого управління кордонами в Україні» на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності

281 Публічне управління та адміністрування галузі

28 Публічне управління та адміністрування

Актуальність теми.

Україна є незалежною, суверенною, правовою, демократичною державою, має власні кордони та володіє невід'ємним правом на самовизначення та розвиток. У контексті низки ризиків та загроз, які мали місце протягом останнього десятиліття, питання національної безпеки є надзвичайно актуальним. У контексті забезпечення національної безпеки України розвиток інтегрованого управління державним кордоном України має особливе значення з огляду на ті важливі функції, які притаманні державному кордону (бар'єрна, контактна та фільтраційна). Процеси вдосконалення архітектури системи інтегрованого управління державним кордоном України тривають по сьогоднішній день. Зокрема, у грудні 2024 року розпочалась

підготовка нового стратегічного документу у сфері інтегрованого управління державним кордоном України, в ході якого будуть переглянуті не лише стратегічні цілі та заходи для їх досягнення, а й суб'єктний склад. З огляду на це динамічність об'єкта потребує відповідних змін у механізмі інтегрованого управління державним кордоном України, який розрахований на функціонування в певний часовий період, та перегляду повноважень і взаємовідносин між суб'єктами ІУДК України. Такий підхід відповідає ідеї багаторічного циклу стратегічної політики ІУК ЄС, яка закладена в регламенті Європейського Парламенту і Ради (ЄС) № 2019/1896 від 13 листопада 2019 року. Крім того, інтегроване управління кордонами ЄС є пріоритетною сферою для зміцнення співпраці з третіми країнами у стратегічному підході Європейської комісії до управління безпекою, де країни, що не входять до ЄС, заохочуються як партнери до вдосконалення безпеки кордонів.

Ступінь обґрунтованості та достовірності наукових положень, висновків і рекомендацій, які сформульовані у дисертації.

Робота характеризується внутрішньою логічною цілісністю, послідовністю викладення матеріалу та чіткою структурною організацією. Мета і завдання дослідження повною мірою відповідають визначенням об'єкту та предмету, а також гармонійно узгоджуються із загальною логікою дослідницького процесу. Формулювання об'єкта і предмета дослідження здійснено коректно та не викликає зауважень.

Обґрунтованість сформульованих у дисертації наукових положень та висновків додатково підтверджується використанням належної методології дослідження, зокрема поєднанням загальнонаукових і спеціальних методів. Застосування абстрактно-логічного, гіпотетико-дедуктивного, методу декомпозиції, ретроспективного аналізу й функціонального підходу забезпечило належний рівень верифікації отриманих результатів і сприяло досягненню поставленої мети.

Новизна наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих в дисертації.

Наукове значення дисертації, достовірність і новизна наукових положень підтверджуються теоретичною обґрунтованістю вихідних позицій дослідження, апробацією його результатів. До найбільш вагомих результатів, що характеризують наукову новизну дослідження, слід віднести такі:

- розробка комплексної моделі інтегрованого управління державним кордоном України, яка ґрунтується на комплексному підході до розгляду державного кордону не лише як прикордонного об'єкту, а й складної багатокомпонентної системи та яка буде спрямована на зміцнення національної безпеки України; гармонійну інтеграцію України до європейського прикордонного простору; підвищенню ефективності транскордонного співробітництва та оперативного обміну інформацією з міжнародними партнерами щодо ризиків безпеки і міграційного тиску в умовах воєнного стану; забезпечення прозорості та підзвітності державного управління у сфері інтегрованого управління державним кордоном України; створення комфортних умов для мобільності громадян, гуманітарного доступу та зростання рівня сервісу на державному кордоні в умовах воєнного стану та післявоєнного відновлення; розвиток суміжної інфраструктури, спроможної до адаптації та викликів надзвичайних ситуацій; забезпечення ефективного переміщення населення та потреб критичної логістики;

- запропоновано шляхи удосконалення механізмів державного регулювання у сфері інтегрованого управління державним кордоном України, що охоплюють як стратегічні, так і тактичні аспекти з урахуванням безпекових викликів, євроінтеграційного курсу України та умов воєнного стану в контексті гармонізації нормативно-правової бази України з законодавством ЄС шляхом адаптації до *acquis* ЄС у сфері інтегрованого управління державним кордоном України; інфраструктурної та технічної модернізації об'єктів ІУДК України; удосконалення управління процесами модернізації інфраструктури;

технологічної трансформації системи ІУДК України; посилення цифрової інтеграції та інформаційної взаємодії в системі ІУДК України в умовах воєнного стану; підвищення стійкості та ефективності інтегрованого управління державним кордоном України через міжнародну підтримку; технічного та кадрового удосконалення безпекової сфери; створення комплексної моделі ІУДК України; адаптації інтегрованого управління державним кордоном України до кліматичних вимог Carbon Border Adjustment Mechanism;

- розвинено понятійно-категоріальний апарат науки публічного управління, зокрема запропоновано визначення понять «об'єкти інтегрованого управління державним кордоном», які визначаємо як матеріальні, нематеріальні, зокрема інформаційні, інфраструктурні елементи, засоби технічного забезпечення, а також просторові та функціональні компоненти, що перебувають під контролем відповідних суб'єктів і використовуються для реалізації заходів, спрямованих на забезпечення безпеки, правопорядку та ефективного функціонування системи управління державними кордонами в умовах національного та міжнародного співробітництва; та «механізми державного регулювання інтегрованого управління державним кордоном» як комплекс засобів та інструментів для реалізації державного впливу на суб'єкти і об'єкти інтегрованого управління кордонами, протидії реальним та потенційним загрозам та своєчасного реагування на зміни міжнародної системи безпеки;

- виокремлено та обґрунтовано принципи державного регулювання ІУДК України (принцип партнерства та багаторівневого врядування; принцип взаємної підзвітності та відповідальності; принцип синергії; принцип невідворотності покарання; принцип ефективності та оперативності; принцип стійкості та адаптивності; принцип інноваційності та технологічної модернізації; принцип довгострокового планування та прогнозування) із урахуванням особливостей взаємодії суб'єктів ІУДК України в умовах сучасного стану, враховуючи цілі та завдання Стратегії ІУДК України.

Теоретичне та практичне значення одержаних результатів дисертаційного дослідження.

Аналіз наукових результатів, одержаних автором дисертації, дозволяє позитивно оцінити теоретичне значення роботи для подальшого розвитку науки в області публічного управління, національної безпеки та безпеки державного кордону, зокрема в умовах геополітичних загроз.

Ураховуючи вищевикладене, можемо зазначити, що висновки та пропозиції автора дисертації мають як теоретичне, так і практичне значення. Пропозиції автора можуть бути використані як основа для подальших розробок в галузі публічного управління та адміністрування, зокрема щодо науково-теоретичного обґрунтування механізмів державного регулювання у сфері інтегрованого управління державним кордоном України у період воєнного стану та післявоєнного відновлення, а також практичних рекомендацій щодо їх вдосконалення.

Повнота викладу положень дисертації в роботах, опублікованих автором.

Обґрунтованість та достовірність положень, рекомендацій і висновків дисертаційної роботи Гуменюка Б.Б. підтверджується їх апробацією на міжнародних науково-практичних конференціях, а також публікацією наукових праць у вітчизняних фахових наукових виданнях. Основні положення та наукові результати дослідження викладені відповідно до стандартів, установлених Міністерством освіти і науки України щодо публікацій основного змісту дисертації на здобуття наукового ступеня доктора наук. Дисертаційна робота є самостійним науковим дослідженням.

Результати дисертаційного дослідження відображені автором у 10 публікаціях, з яких 5 статей опубліковані у наукових фахових виданнях України з державного управління та 5 тез – у матеріалах міжнародних науково-практичних конференцій. Дисертаційне дослідження складається з вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг

дисертації становить 260 сторінок, обсяг основного тексту 221 сторінка. Робота містить 18 рисунків, 12 таблиць. Список використаних джерел налічує 304 найменування.

Відповідність дисертації встановленим вимогам.

Дисертаційна робота Гуменюка Б.Б. відповідає встановленим вимогам до підготовки та оформлення наукових досліджень, визначеним відповідними нормативними актами, зокрема Порядком підготовки здобувачів вищої освіти та Порядком присудження ступеня доктора філософії. Оформлення роботи відповідає вимогам, установленим Міністерством освіти і науки України, що підтверджується правильним оформленням структури та змісту дослідження. У процесі дослідження не було виявлено порушень академічної доброчесності, таких як плагіат або маніпуляція даними, що забезпечує високий рівень довіри до представлених результатів. Важливим аспектом є наявність належних посилань на джерела, що дозволяють підтвердити обґрунтованість висновків та рекомендацій, а також відкритість щодо використаних методик і досягнутих результатів. Робота виявляє чітку структурованість, правильний підхід до аналізу та обробки даних, що свідчить про самостійність автора в розв'язанні поставлених наукових завдань.

Дискусійні положення дисертації та зауваження щодо її змісту.

У цілому відзначаючи логічність і послідовність побудови дослідження, його новизну, обґрунтованість та аргументованість отриманих результатів, належний науковий рівень дисертації, потрібно звернути увагу дисертанта на певні положення, що викликають зауваження:

1. На рис. 3.1 дослідження автором наведено комплексну модель інтегрованого управління державним кордоном, яка містить, принципи, очікувані результати та окремі елементи механізму. На, нашу думку, модель значно виграла якби автор навів у п. 3.3. закріплених за суб'єктами окремих елементів підсистеми пропонованого механізму.

2. Доцільним було б розробити окремі засади проєкта програмного документа щодо гармонізації нормативно-правової бази України з законодавством ЄС шляхом адаптації до *acquis* ЄС у сфері інтегрованого управління державним кордоном України, як додатка до дисертації.

3. Поряд із достатньо детальним представленням понятійно-категоріального апарату досліджуваної тематики вважаємо за доцільне врегулювати застосування категорій «інтегроване управління кордонами» та «інтегроване управління державним кордоном України» з метою уніфікації застосовуваних категорій у розділах дисертаційного дослідження.

4. В дисертаційному дослідженні автор зазначає низку заходів підвищення ефективності технічних заходів прикордонного і митного контролю загалом, проте варто приділити увагу особливостям реалізації таких заходів на деокупованих територіях України після воєнний період.

Разом з тим, наведені зауваження, які стосуються дискусійних положень дисертації, не ставлять під сумнів її високий рівень, не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації та можуть бути основою для наукового обговорення під час її захисту.

Загальний висновок щодо оцінки дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота Гуменюка Богдана Борисовича «Механізми державного регулювання у сфері інтегрованого управління кордонами в Україні» є завершеною науковою працею, що відповідає вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 (із подальшими змінами), Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 19 травня 2023 року № 502) та Вимогам до

оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 та зареєстрованим в Міністерстві юстиції України 03 лютого 2017 року за № 155/30023, а її автор – Гуменюк Богдан Борисович – заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 281 Публічне управління та адміністрування.

Офіційний опонент:

Професор кафедри управління факультету професійної освіти та лідерства Національної академії Державної прикордонної служби України доктор наук з державного управління, доцент полковник

Вадим ТОРІЧНИЙ